

Om Hedemosers Opdyrkning, navnlig ved Forbrænding.

(Fremstillet i Indberetninger til det Kongl. Landhuusholdnings-Selskab).

(Fortsættelse; see 4de Bind's 2det Hefte, S. 97).

7.

(Fra Veile Amts Landøkonomiske Forening.)

S Besvarelse af det Kgl. Landhuusholdnings-Selskabs ærede Spørgsmaal til Veile Amts landøkonomiske Forening af 13de Octbr. f. A. om Mosegrundes Opdyrkning ved Hjælp af Forbrænding, tillader jeg mig herved, som Foreningens Viceformand, i Formanden Hr. Amtmand Lehmanns Fraværelse, at besvare disse Spørgsmaal saa godt som jeg, med Andres velvillige Assistance, kan.

1ste Spørgsm.: Hvorledes maa Mosegrunden være beskaffen for at den med Fordeel kan opdyrkes ved Hjælp af Forbrænding?

Svar: Mosen maa ved Udgrøftning kunne lægges tør i en passende Dybde til Korndyrkning, der maatte kunne fordybes med Jordsmonnets Synkning ved gjentagne Forbrændinger i Fremtiden.

Dens Overflade maa indeholde idetmindste $\frac{1}{2}$ til 1 Alen dyb Løvejord, Mor (et bruunt svampagtigt Overlag paa mange Moser og Kjær), eller andet brændbart Materiale.

Under $\frac{1}{2}$ Alens Dybde af saadanne Ting, bør ingen Mose brændes meer end een Gang, og denne da meest for

at lette Opdyrkningen, da man ellers hellere maatte forvandle Vegetationen paa Overfladen til Muld end som til Afse.

Derimod bør saadanne Moser opdyrkes ligesom anden raa Jord, ved Udgrøftning, Brak, stærk Mergling og anden hensigtsmæssig Paafyldning. Er Mosen ei til at pløie første Gang, maa den affjæres Tuer og Andet, udgrøftes i smalle Agre, f. Ex. 12 Al. imellem temmelig store Grøfter, som give megen Paafyldning, der i Forening med stærk Mergling og anden Paafyldning, vilde kunne give en stærk skjønnende Afgrøde, efter hvilken Behandlingen vilde være let.

2det Spørgsm.: Kan denne Brænding uden Skade og uden at udtømme Mosens Frugtbarhed gjentages?

Svar: Indtil Mosen ikkun har $\frac{1}{2}$ Al. dyb Torvejord paa Undergrunden, kan Brændingen med Fordeel gjentages hvert Aar medens den bruges til Sæd, der hensigtsmæssigen vælges med Udlæg til Græs.

3die Spørgsm.: Gives der Mosebund (ei Sandhede) i Jylland, som, efter at have givet nogle Afgrøder efter Forbrændingen, udtømmes og bliver ufrugtbar?

Svar: Naar Forbrændingen, som kun hver Gang der brændes, borttager omtrent een Tomme af Overlaget, ei gaaer nærmere det ubrændbare Underlag, end som at der endnu bliver saa meget tilbage som der behøves til Forvandling til Mulddybden for en god Agermark eller Eng, c. $\frac{1}{2}$ Al., antager man ikke, at Frugtbarheden ved aarlig gjentagne Forbrændinger udtømmes, og hvor Moserne har en 2—3 til 4 Al. dyb Torv, kan Forbrændingen jo fortsættes i mange Aar, da der, som meldt, kun bortsvinder en Tomme hver Gang, især naar man, som der gjøres rettest i, afvejler Korn dyrkingen med Græsudlæg, der fastner Mosen, som ved idelig Dyrrkning vilde blive for porøs; Høavl og Græsgang betaler sig der vistnok lige saa godt som Kornavlens, der giver paa saadanne Moser voluminøst huult udreit Straa med svange Kjærner, der indeholde kun lidet Meelstof, hvilket tildeels

kommer deraf, at der kan kun saaes sildig, at Jordbunden ei driver stærkt, at Afgrøden bliver sildigt eller slet ikke moden, og ofte i den sildige Aarstid misligt indavlet.

4de Spørgsm.: Hvilken er eventualiter den hensigtsmæssigste og mindst bekostelige Opdyrkningsmethode for saadan Jordbund?

Svar: Lyng og Bors, eller andre Planter, som voxe paa Mosen, afbrændes.

Kan Mosen ploies førend Udgrøftningen, bør saadant skee. — I andet Fald affstikkes Agrene med Stokke, med 12 til 15 Al. Brede imellem Grøfterne, der ei maae være for smaae eller for grunde, deels for godt at kunne aflede Vandet og Fugtigheden og deels for at kunne give en passende Løvemasse til Forbrændingen, istedetfor Plovsuren, naar der ei kan ploies iforveien; hver Alen Grøft bør kunne give mindst to Cubikalen Løvemasse til Udspreedning over Ageren. Er der Tuer paa Mosen nu affatte Agre, affjæres og jevnes disse saa godt som muligt paa Ageren, og der udover spredes Opkastningen af Grøfterne lige jevnt og tykt fordeelt udover Agrene, og Klumperne haffes itu.

Kan Mosen ploies falder jo meget Arbeide bort og Grøsteopkastningen fordeles eller planeres da jevnt ud over den ploiede Ager paa Plovsuren.

Naar Mosen nu er saaledes udgrøftet og behandlet, maa den henligge Vinteren over, i hvilken Frosten og Vinterveiret gjøre en fortrinlig og gunstig Virkning paa den til Forbrænding. Saasnart Foraarsveiret tillader det, og Trædyrene (Stude) kunne gaae derpaa og Overskorpen er godt astørret, harver man, for at smuldre den paa Agrene udjevne Grøsteopkastning, og jevner denne og Plovsurerne; derefter henligger den en Tid indtil Overfladen af Agrene og Grøsteopkastningen igjen er tør, da gives atter en Tand med Harven, hvorved de fugtige Sider af Klumper og Knolde komme op til endnu bedre Gjennemtørring.

Naar Mosen er godt astørret, vælger man en Dag med klar Luft og en let blæsende Vind til Brændingen, der skeer saaledes:

Man samler, af de tørreste og mest brændbare Ting paa Ageren, Smaahobe omkring paa denne, tænder Ild i disse, og naar de ere i Gløder, spreder man denne Glødeild omkring paa Ageren; der opstaaer i et Dieblik Brand paa hele Ageren, ja paa hele Mosen, efterhaanden som man kan faae Glødeilden omspredt. Denne Ild ophører af sig selv naar den tørre Dverfkorpe er brændt i Aske. Strax efter Brændingen besaaes Mosen, almindeligst med Havre, der nedharves i Asken og nødvendigviis tromles strax. Efter Indhøstningen bør Stubbene strax pløies for at fugtigt Veir ei skal hindre det.

Denne Plovsure harves ligesaa et Par Gange næste Foraar, og brændes og behandles igjen som meldt. Denne nye Forbrænding gaaer omtrent saa dybt som Plovsuren, — der er udjevnet ved Harvningen. Man kan jo veyle Sæden; naar Veiret er med, lykkes Boghvede godt, og Spergel er især sikker og fortrinlig.

Hvo der vil komme meget let fra det, pløier ikke engang, men harver de fjøre Stubbe et Par Gange om Foraaret, og Dverfkorpen kan da og paa den Maade brændes, men det skal dog være rigtigst og bedst at pløie om Efteraaret for at faae tilbørlig Aske at faae i.

Naar Mosen har været under Dyrkning et Par Aar, bliver den meget fjør, og da kan Brændingen af Plovsuren udføres paa en endnu lettere Maade. Man behøver da blot at tage lang Lyng, tænde Ild deri og gaae med denne brændende Lyng paa den Side af Ageren som Vinden bærer fra, holde den brændende Lyng til Agerens Yderkant, som strax antændes, og naar dette skeer raff, fører Vinden hurtig Ilden hen over Agrene, og paa den Maade kan en raff Mand brænde flere Tønder Land i een Time.

Efter denne lette Dyrkningsmaade og uden Gjødning avles især en Mængde Fourage, og ublagt til Græs give de

meget betydeligere end de tørre Sandagre, saa at jeg anseer saadanne Moser med 2 til 3 Al. dyb Løv, hvoraf Vandet kan afledes, som Guldgruber for Hedeboeren, da de paa en let Maade give ham en Mængde Fourage og Græs for hans Besætning, og levere Gjødning til hans øvrige Udsbrugs Fremadstriden.

Der er ingen Tvivl om, at om end Qualiteten endog maatte være simplere end paa gode Ugermarker, har denne Mosedyrkning store Fordele for Hedeboerne, hvor Løven ei kan benyttes paa anden Maade, hvilket og allerede i mange Egne erkjendes, da mange Hedeboere, som forhen levede i trange Kaar, have ved Mosebrændingen særdeles forbedret deres Stilling, men meget staaer endnu tilbage at gjøre der.

5te Spørgsm.: Hvilke andre Jorder end Mosebund kunne hensigtsmæssigen opdyrkes ved Hjælp af Forbrænding?

Svar: Jeg troer ikke at Brænding bør anvendes andre Steder end paa Moser, der have dybere brændbar Masse paa det ubrændbare Underlag, end som maatte behøves til Forvandling til Muldjord, til en passende Dybde for Dyrringen.

Der skeer vistnok mange og store Misbrug med Forbrænding, ved at brænde Heder og Moser med et grundt Løvelag, hvor Mulden brændes, og der bliver kun tilbage et goldt Sand-, Gruus- eller Steenlag.

Det vilde glæde mig om disse Linier maatte være det høie Selskab til nogen Nytte.

Smidtstrupgaard pr. Fredericia, d. 30te April 1856.

Urbødigst

J. S. Ammundsen.

(Fra Gaardeier Pedersen i Skjørttholt ved Frederikshavn).

Skjøndt den Meddelelse jeg herved kan bringe, er meget ringe og formodentlig ganske overflødig, tillader jeg mig dog, ifølge Selskabets Opfordring i sidste Mars-Beretning Pagina 57—58, at rapportere Følgende, som grunder sig paa min personlige Erfaring: Medens jeg fra 1840 til 1846 bestyrede min Faders Jordbrug i Tolne By og Sogn, indtoges under Dyrkning blandt andre raae Jorder, et Stykke moseagtig Engjord. Overfladen var meget sandet, med et Par Aen Tørvemor; Areallet blev først ved Grøster assat i Agre, disse derpaa ploiede saa tyndt som muligt; med Spader blev Furen derpaa overstukket i omtrent 1 Aens Længde, for at opstables og tørres. Jordskorpen var ikke meget brændbar, hvorfor vi havde megen Møie med Forbrændingen. Jeg gjorde den Erfaring, at Jorden brænder meget bedre om Natten end om Dagen, en Følge af Luftens mere eller mindre Svangerhed med „Ilt“. — Efter at Tørven i svære Dynger var afbrændt, blev Asken udspredd, derefter nedploiet, og Jorden tilsaaet med Billehavre (i Juni). I Efteraaret blev Jorden merglet og næste Aar saaedes Havre med Kløver og Thimothei, Alt uden Gjøde. Jeg troer aldrig at have seet rigeligere Afgrøde paa lige Areal; saaledes var der 2 gode Læs Kløverhø paa $\frac{1}{2}$ Skjeppe Land. Desværre har jeg ikke siden havt Jord af denne Beskaffenhed under Behandling. — Paa bare Sandmoser vil jeg meget fraraade Jordskorpens Forbrænding, men derimod anseer jeg den for den billigste og letteste Grundforbedring, hvor der findes nogen Dybde af „Mor“. — Der findes i Sjælland Tusinder Tønder Land, der paa denne Maade kunde forvandles fra Sumper til frodige Korn- og Græsmarker. Efter min Erfaring er den mindst bekostelige Behandlingsmaade, naar Jorden ei er altfor ujevn, først at lade den pløie saa grundt muligt. Ploistrimlerne derpaa opstable til Tørring, for senere at forbrændes, men vel at mærke, Asken